

DE INVLOED VAN PASSIEF WHATSAPP-GEBRUIK OP SCHRIJFVAARDIGHEID

Masterscriptie

Engelse titel: *The influence of passive WhatsApp use on writing skills*

Naam: Tessa Roefs

Instelling: Radboud Universiteit

Opleiding: Master Communicatie & Beïnvloeding

Eerste beoordelaar: Dr. Lieke Verheijen

Tweede beoordelaar: Prof. Wilbert Spooren

Aantal woorden: 7781 woorden

Datum: 10 juli 2020

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie naar de invloed van passief WhatsApp-gebruik op de schrijfvaardigheid van lageropgeleide jongeren. De Nederlandse taal is sinds mijn schooltijd voor mij al een heel interessant onderwerp geweest. Ook ligt mijn interesse sterk bij social media. De invloed van de steeds meer opkomende social media en de WhatsApp-taal die jongeren daarop gebruiken op de schrijfvaardigheid voelde voor mij dus als een onderwerp dat op mijn lijf geschreven staat. Met veel enthousiasme begon ik aan het onderzoek naar de invloed van passief WhatsApp-gebruik op schrijfvaardigheid. Wanneer net na de ‘go’ op mijn onderzoeksvoorstel covid-19 uitbrak in Nederland zag ik de bui al hangen. Ik kon helaas mijn onderzoek niet zo vormgeven zoals het gepland was en een heleboel wijzigingen in de methodologie waren nodig om de scriptie toch tot een succes te brengen. Het was een beetje een tegenvaller, maar ik zag het ook als een uitdaging die ik aan wilde gaan en waar ik veel van kon leren.

Deze uitdaging gaf mij het inzicht dat het belangrijk is om de juiste personen om je heen te hebben die je kunnen begeleiden en motiveren wanneer het even tegenzit. Daarom wil ik ten eerste mijn begeleiders Dr. Lieke Verheijen en Prof. Wilbert Spooren bedanken voor de altijd snelle en duidelijke feedback en de goede begeleiding. Zonder hen was het mij niet gelukt om me door deze lastige situatie heen te werken. Tot slot wil ik ook nog mijn medestudenten, ouders, vriend en vriendinnen bedanken voor de steun tijdens mijn scriptieperiode.

Sint Hubert, juli 2020

Samenvatting

Eerder onderzoek suggereert dat de taal die jongeren gebruiken op social media, zoals WhatsApp, een effect heeft op de schrijfvaardigheid van deze jongeren. Wanneer jongeren actief appen, wordt door de meerderheid van de onderzoekers in het domein gesteld dat dit een positief effect heeft op de schrijfvaardigheid. Een reden hiervoor is bijvoorbeeld dat zij op deze manier gevoeliger worden voor de onderliggende structuur van taal of bewuster bezig zijn met taal. In tegenstelling tot actief appen wordt bij het passief consumeren van appjes of artikelen (dus het lezen van WhatsApp-berichten) juist het omgekeerde verwacht. Passieve consumptie van appjes zou een negatief effect hebben op de schrijfvaardigheid van jongeren, omdat zij op deze manier spelling- en grammatica-afwijkingen van de standaardtaal lezen van anderen en onterecht kunnen aannemen dat dit de ‘correcte’ spelling is. Door middel van een tussenproefpersoonexperiment onder 93 proefpersonen, waarvan uiteindelijk slechts de data van 43 kon worden gebruikt, is in de huidige studie nagegaan of passief taalgebruik invloed heeft op schrijfvaardigheid. Proefpersonen kregen ofwel appjes ofwel artikelen te lezen, dus werden blootgesteld aan informele digi-taal of formele standaardtaal, en deden daarna een spellingstest. Er werd gemeten of de conditie een effect had op de prestaties van proefpersonen op de daaropvolgende spellingstest. Ook is gekeken naar het effect van hun dagelijkse WhatsApp-gebruik op de spellingvaardigheid. De proefpersonen bestonden uit Nederlandse jongeren die een opleiding volgen op het vmbo, mavo of mbo. In eerste instantie werd er een effect gevonden van conditie op spellingprestaties, waarbij tegen de verwachting in werd gevonden dat juist het lezen van informele appjes een positief effect heeft op de schrijfvaardigheid. Proefpersonen die voorafgaand aan de spellingstest appjes lazen, scoorden hoger op de spellingstest dan proefpersonen die voorafgaand aan de spellingstest formele artikelen lazen. Na verdere analyse bleek dat de scheve verdeling wat betreft de leeftijd van proefpersonen in de condities onterecht heeft gezorgd voor het gevonden effect, omdat er onevenredig veel oudere deelnemers in de appjes-conditie zaten. Uiteindelijk kan aan de hand van de huidige studie dus niet eenduidig worden aangetoond dat passief taalgebruik een invloed heeft op de spellingvaardigheid van jongeren. Voor de invloed van dagelijks WhatsApp-gebruik op de schrijfvaardigheid zijn ook geen effecten gevonden.

Inleiding

Social media zijn tegenwoordig niet meer weg te denken uit het medialandschap en staan volop in de belangstelling. Uit het Nationale Social Media Onderzoek van Van der Veer, Boeke en Hoekstra (2020) blijkt dat WhatsApp het platform is dat het meest gebruikt wordt in Nederland, namelijk door ruim 80% van de Nederlanders vanaf vijftien jaar. In de leeftijdsgroep vijftien tot negentien jaar is dit percentage zelfs 97%.

De informele taal die op social media, zoals WhatsApp, gebruikt wordt, wijkt vaak af van het Standaardnederlands, dat meer in formele contexten wordt gebruikt. De samenleving vindt het belangrijk dat jongeren leren een goed onderscheid te maken tussen de formele en informele context: de juiste taal voor de juiste setting (O'Connor, 2005). Het schrijven van een formele brief moet volgens velen ook in deze digitale samenleving nog op een goed niveau uitgevoerd kunnen worden (Spooren, 2011).

Spooren (2009) constateerde ruim een decennium geleden al dat er een vrees bestaat voor verminderde schrijfvaardigheid, vooral bij jongeren, door het gebruik van social media. Deze vrees naar taalverloedering uit men ook nu nog, bijvoorbeeld op social media. Zo reageert een Facebookgebruiker op het artikel *'Wtf', 'me zus', 'superrr lache' - is die digi-taal nu echt zo erg? Volgens taalpuristen wel, maar deskundigen zien het probleem niet. Wat vindt u?* van Het Parool (Straathof, 2015): “Uit ervaring merk ik dat tieners niet eens meer een normale email kunnen versturen. Hoe vaak het woord "me" onjuist wordt gebruikt is...aaarrgh.”

In tegenstelling tot wat de maatschappij en enkele taalwetenschappers denken, namelijk dat WhatsApp-taal een negatief effect heeft op schrijfvaardigheid (VandeKerckhove & Sandra, 2016), blijkt ook vaak dat socialemidiagebruik en WhatsApp-taal juist positieve effecten kunnen hebben op schrijfvaardigheid. Het actief bezig zijn met taal kan leiden tot creatievere, innovatieve taal (Plester, Wood & Bell, 2008; Tagg, 2011, 2013). Daarnaast kan het jongeren helpen gevoeliger te worden voor de onderliggende structuur van taal, wat ten goede komt aan de schrijfvaardigheid (Androusoopoulos, 2011; Vosloo, 2009). Tagliamonte en Denis (2008) noemen het zelfs een ‘nieuwe taalkundige renaissance’. Eerdere studies binnen dit domein geven gemengde resultaten over het effect van WhatsApp-taal op de schrijfvaardigheid van jongeren.

Een nieuwe benadering van deze kwestie is het maken van een onderscheid in het actief versus passief gebruik van social media. Vele onderzoeken richten zich op het actief gebruik van social media, zoals whatsappen en chatten. Hieruit komt vaak naar voren dat dit een positief effect heeft op de schrijfvaardigheid. Verheijen (2019) suggereert dat passief gebruik van social media, zoals appjes lezen van anderen, juist weer een negatieve invloed kan hebben op

schrijfvaardigheid, maar dit was een bevinding van correlatieve onderzoek. Ook stelt Verheijen (2019) dat enige positieve of negatieve invloed van social mediagebruik groter is bij jongeren met een meer praktische opleiding, waarin schrijven een minder grote rol speelt. De causaliteit van het verband is echter nog niet bewezen: vandaar de huidige experimentele studie naar de invloed van passief WhatsApp-gebruik op schrijfvaardigheid onder lageropgeleide jongeren.

Theoretisch kader

‘Digi-taal’

WhatsApp is een vorm van chatten of *Instant Messaging* (IM). IM of het communiceren via digitale tools wordt ook wel *computer-mediated communication* (CMC) genoemd. CMC houdt in dat een tekstbericht direct wordt uitgewisseld tussen twee of meer personen, waarbij een telefoon- of internetapplicatie wordt gebruikt of door middel van een *social networking site* of in een *online game* (Verheijen, 2019).

De taal die gebruikt wordt in de CMC wordt volgens Verheijen (2019) ook wel ‘digi-taal’ genoemd (ook wel WhatsApp-taal): “CMC language is a digitally written language variant that is especially used by youths in informal communication via new media, and is characterized, to a greater or lesser extent, by deviations from the standard language norms at different levels of writing, such as spelling, grammar, and punctuation” (p. 144).

Digi-taal wijkt af van het Standaardnederlands op het gebied van verschillende vlakken, zoals orthografie/spelling (*textisms*, ‘spelfouten’, typefouten), typografie (emoticons, symbolen), syntaxis/grammatica (weglatingen) en lexis/woordgebruik (Engelse ontleningen, tussenwerpsels) (Verheijen, 2019). Volgens Kemp, Wood en Waldron (2014) is ook bijvoorbeeld het ontbreken van interpunctie een veelvoorkomende afwijking bij het chatten onder jongeren.

WhatsApp is dus een medium waarop deze digi-taal wordt toegepast. Kenmerken van WhatsApp zijn synchronie (je gaat gelijktijdig een dialoog aan met iemand of met meerdere personen), privacy (niet openbaar) en het heeft geen berichtlimiet (Verheijen, 2019). Oorspronkelijk hadden SMS-berichten een tekstlimiet, waardoor afkortingen nodig waren om tekstruimte te besparen. In tegenstelling tot vroeger zijn de hedendaagse redenen voor het gebruik van digi-taal volgens Baron (2002) niet meer het besparen van tekstruimte, maar eerder het uitdrukken van een bepaalde sociale identiteit en tijdsbesparing. Jongeren van nu kunnen worden gezien als de ‘whatever-generatie’ (ibid.): taalnormen zijn in CMC onbelangrijk voor

veel jongeren, maar de vraag die in de huidige studie vooral aan bod komt, is wat nu daadwerkelijk het effect is van digi-taal op de schrijfvaardigheid van jongeren.

De negatieve kijk

De discussie over de invloed van digi-taal op de schrijfvaardigheid van jongeren kent voor- en tegenstanders. In Nederland zijn vooral ouders en leerlingen bezorgd over de invloed die digi-taal heeft op de schrijfvaardigheid. Dit bleek uit een enquête die Spooren afnam (2009). Daarnaast kwam in de media digi-taal ook vaak als iets negatiefs naar voren. Postma (2011) analyseerde in zijn masterscriptie 36 Nederlandse nieuwsartikelen over digi-taal in de periode 2000 – 2010. Naast nieuwsartikelen die spraken over een neutraal of positief verband tussen digi-taal en schrijfvaardigheid, uitte het merendeel van die nieuwsartikelen paniek over de invloed van digi-taal op schrijfvaardigheid. Thurlow (2006) analyseerde Engelse krantenteksten in de periode van 2000 – 2005 over sms-taal en ook hij vond veel negatieve berichten.

Een negatief verband tussen digi-taal en schrijfvaardigheid werd in een experimentele studie onder 736 Vlaamse tieners gevonden door VandeKerckhove en Sandra (2016). Zij onderzochten het effect van CMC op schrijfvaardigheid. Lageropgeleide adolescenten bleken moeite te hebben om informeel te onderscheiden van formeel. Naast deze studie zijn er een aantal andere experimentele studies die een negatief verband hebben gevonden tussen digi-taal en schrijfvaardigheid onder jongeren (Cingel & Sundar, 2012; De Jonge & Kemp, 2012; Kemp, Wood & Waldron, 2014; Rankin, 2011; Simoës-Perlant, Gunnarsson-Largy, Lanchantin & Largy, 2018; Wardyga, 2012; Wood, Kemp, Waldron & Hart, 2014).

Negatieve verbanden tussen digi-taal en schrijfvaardigheid kunnen volgens Cingel en Sundar (2012) worden verklaard door twee theorieën: de *Social Cognitive Theory* en de *Low-Road/High-Road Theory of Transfer of Learning*. De *Social Cognitive Theory* stelt dat mensen vertrouwen op observationeel leren om hun kennis te vergroten en hun gedrag te sturen. Dit kan verklaren dat jongeren *textese* oftewel digi-taal in hun eigen CMC gebruiken, omdat ze het observeren bij anderen in digitale berichten die ze ontvangen. Dit kan weer verklaren waarom ze het onterecht beschouwen als juist en het overnemen in hun formele taalgebruik: ze weten niet op welke punten deze input ‘onjuist’ is, oftewel afwijkt van de normen van de standaardtaal. De *Low-Road/High-Road Theory of Transfer of Learning* stelt dat twee taken van vergelijkbare aard een automatische overdracht van vaardigheden met zich meebrengen en dat eerder aangeleerd gedrag bij voorkeur eerst wordt gebruikt. Het typen in CMC en schrijven

in een formele context zijn taken van vergelijkbare aard. Dit zou kunnen impliceren dat digitaal eerder is aangeleerd bij jongeren dan de Standaardtaal, want jongeren zijn tegenwoordig bij hun eerste WhatsApp-gebruik van eind basisschool-, begin middelbare schoolleeftijd (Bremmer, 2019). Ze hebben dan nog niet voldoende schrijfles gehad op school en hun Standaardnederlands is dan nog niet volledig ontwikkeld. Deze theorie kan dus ook verklaren dat leerlingen digitaal overbrengen naar hun standaardtaal.

De positieve kijk

Er wordt in de media vooral veel over de negatieve effecten van digitaal gesproken, maar vaak zijn de bewijzen hiervoor subjectief en gebaseerd op persoonlijke ervaringen. Verschillende taalwetenschappers claimen juist dat digitaal een positief effect heeft op schrijfvaardigheid. Volgens Crystal (2008b) worden de meeste afkortingen in digitaal alleen gebruikt “to be clever”, dus om binnen CMC slim en effectief om te gaan met taal. Hij en een aantal andere onderzoekers noemen digitaal juist een creatieve en innovatieve manier van omgaan met taal (Crystal, 2008b; Plester, Wood & Bell, 2008; Shaw, 2008; Shortis, 2007; Tagg, 2011).

Het tweede voordeel van digitaal is dat digitaal meer kansen en prikkels biedt om met geschreven taal om te gaan. Jongeren krijgen dus over het algemeen gezien meer geschreven input. Dit zou het leesgemak en ook de schrijfvaardigheid kunnen vergemakkelijken. Het kan jongeren zelfs waardevolle schrijfoefeningen bieden (Cart, 2007; Kalantzis & Cope, 2008; Sweeny, 2010).

Een derde voordeel van digitaal ligt in het feit dat het jongeren kan helpen gevoeliger te worden voor de onderliggende structuur van taal. Het kan ze helpen om onderscheid te maken in verschillende ‘schrijfgenres’ (Androutsopoulos, 2011; Fairon & Klein, 2010; Tagg, 2011; Vosloo, 2009). Schakelen tussen het Standaardnederlands en digitaal zou de hersenen van kinderen trainen. Dit is enkel op voorwaarde dat ze beide registers, oftewel de digitaal en de taal die in formele context gebruikt wordt, goed beheersen (Blom, 2014). Tagliamonte en Denis (2008) concluderen dat CMC ten onrechte wordt beschouwd als een schrijfstijl die grammaticale fouten, onbegrijpelijke woorden en “geheime codes” bevat. Digitaal is volgens hen zeker geen ramp, maar juist een evolutie van de taal, waarin taal wordt aangepast aan de communicatieve behoeften van CMC, zoals snelheid, informaliteit en expressiviteit. Het zou juist eerder een schrijfhulp dan een hinder zijn (Crystal, 2008a).

Een positief verband tussen digitaal en schrijfvaardigheid werd in een experimentele studie onder 55 Nederlandse basisschoolkinderen gevonden door Van Dijk, van Witteloostuijn, Vasic, Avrutin en Blom (2016). Het gebruik van *textisms* (typische SMS-achtige

spellingsafwijkingen) en weglatingen was in hun studie positief gerelateerd aan woordenschat en grammatica. Hoe meer woorden kinderen weglieten, hoe hoger ze scoorden op de gesproken grammaticataak. De onderzoekers stellen dat dit kan worden verklaard doordat kinderen grammatica moeten gebruiken om te beslissen welke elementen van een zin kunnen worden verwijderd. Naast deze studie zijn er een aantal andere experimentele studies die ook een positief verband hebben gevonden tussen digi-taal en geletterdheid of schrijfvaardigheid onder jongeren (Neville, 2003; Plester, Wood & Joshi, 2009; Kemp, 2010; Bushnell, Kemp & Martin, 2011; Durkin, Conti-Ramsen & Walker, 2011; Kreiner & Davis, 2011; Powel & Dixon, 2011; Wood et al., 2011; Johnson, 2012).

Actief versus passief gebruik

Er zijn binnen dit domein vele studies gedaan naar de invloed van WhatsApp-taal op onder andere schrijfvaardigheid, maar ze resulteren in uiteenlopende resultaten. Uit een correlatieve studie van Verheijen (2019) onder Nederlandse jongeren van verschillende leeftijden en opleidingsniveaus blijkt dat actief gebruik van social media, zoals het zelf berichten versturen via WhatsApp, en talig creatief gebruik positief verbonden is aan schrijfvaardigheid. Dit kan worden verklaard doordat bijvoorbeeld voor weglatingen enige kennis van grammatica vereist is (Van Dijk et al, 2016) en doordat het sturen van berichten via social media kan zorgen voor training van de schrijfvaardigheid (Androutsopoulos, 2011; Fairon & Klein, 2010; Tagg, 2011; Vosloo, 2009). Maar hoe zit het dan met passief gebruik van CMC, waarbij iemand niet actief bezig is met de taal en grammatica, maar uitsluitend passief afwijkingen van de standaardtaal leest? Verheijen (2019) vond bij passief gebruik juist negatieve verbanden met schrijfvaardigheid. Wanneer iemand berichten van anderen ontvangt, bevatten die (net als hun eigen berichten) vaak vele talige elementen die afwijken van het Standaardnederlands qua spelling en grammatica. Dit wordt dan door de ontvanger gelezen, zonder dat diegene daar zelf bewust mee bezig is. Wellicht denkt diegene dan dat het zo geschreven hoort te worden, ook in een andere context, zoals in een formele schrijftcontext. Een verklaring hiervoor kan liggen bij de eerdergenoemde *Social Cognitive Theory* en de *Low-Road/High-Road Theory of Transfer of Learning*. Wanneer je zelf typt, ben je veel meer bezig met hoe je schrijft en heb je wel degelijk kennis nodig om bepaalde afkortingen of alternatieve schrijfwijzen te produceren.

In die correlatieve studie van Verheijen (2019) is het socialemediagebruik van laagopgeleide jongeren gemeten aan de hand van uitgebreide enquêtes. De schrijfvaardigheid van die jongeren is gemeten aan de hand van in de klas geschreven opstellen. Een waardevolle aanvulling op deze studie is om in een experimentele setting te onderzoeken of het passief

consumeren van appjes inderdaad een causale negatieve invloed heeft op schrijfvaardigheid in een formele context.

Aan de hand van een spellingstest werd de schrijfvaardigheid van lageropgeleiden jongeren in de huidige studie gemeten, nadat zij ofwel appjes (informele teksten) ofwel artikelen (formele teksten) hebben gelezen, geschreven in digi-taal versus het Standaardnederlands. Hypothese 1 is:

H1: Het passief consumeren van formele artikelen dan wel informele appjes heeft een effect op de spelling- en grammaticaprestaties van lageropgeleide jongeren.

In lijn met het voorgaande zou het passief consumeren van een formele tekst zoals een artikel in ieder geval geen negatief effect hebben op de schrijfvaardigheid van jongeren, omdat hierin wél het Standaardnederlands wordt gebruikt, dus de input correspondeert met de normen van de schoolse setting. Het passief consumeren van een artikel werd in het huidige onderzoek daarom gebruikt als een controleconditie. De verwachting is dat jongeren die blootgesteld worden aan digi-taal via het passief consumeren van appjes (in de experimentele conditie) slechter presteren wat betreft spelling en grammatica op een direct daaropvolgende spellingstest dan jongeren die voorafgaand aan de spellingstest blootgesteld worden aan het Standaardnederlands door middel van het lezen van artikelen.

Factoren van invloed op mate van gebruik 'digi-taal'

Tot slot zijn er verschillende factoren van invloed op de mate waarin mensen digi-taal gebruiken. Ten eerste situationele kenmerken. Zo moeten leerlingen weten in welke setting welk soort taalgebruik gepast is. Degene aan wie ze schrijven, hun communicatiepartner, bepaalt ten dele hoe ze schrijven (O'Connor, 2005). Turner (2009, p. 61) noemt dit 'flipping the switch'. In een informele setting, zoals bij CMC, kan digi-taal gebruikt worden. In een formele setting, zoals het schrijven van een opstel, een sollicitatiebrief, een verslag of een toets op school, wordt verwacht dat er geschreven wordt in het Standaardnederlands.

Naast de situationele kenmerken, bepalen gebruikerskenmerken de mate van het gebruik van digi-taal in CMC en daarbuiten. Zo vonden Rosen, Chang, Erwin, Carrier en Cheever (2010) vooral negatieve effecten van het gebruik van *textisms* op schrijfvaardigheid bij lageropgeleiden. In de Nederlandse context worden de meer praktijkgerichte opleidingsniveaus mavo, vmbo en mbo vaak als 'lageropgeleid' gezien. De voorspelling is dus dat schrijven in het Standaardnederlands zonder enige invloed van digi-taal voor lageropgeleiden het moeilijkst zal zijn, omdat zij relatief het minst bekend zijn met dit register en op school de minste oefening

hebben met de regels van het Standaardnederlands, terwijl ze wel veel social media gebruiken. Verheijen (2019) vond in haar correlatieve studie daarenboven vooral verbanden bij lageropgeleide jongeren. Lageropgeleiden met opleidingsniveau mavo, vmbo of mbo betreffen dan ook de proefpersonen van de huidige studie.

Tot slot is het logisch dat naast een directe invloed van blootstelling aan digi-taal (in de vorm van appjes) of Standaardnederlands (zoals gebruikt in artikelen) de mate van dagelijks WhatsApp-gebruik ook een invloed kan hebben op de schrijfvaardigheid. De huidige studie onderzoekt dan ook de eventuele rol die WhatsApp-gebruik hierin speelt. De onderzoeksvraag is daarom:

OZ-vraag 1: Welk effect heeft mate van dagelijks WhatsApp-gebruik op de prestaties van lageropgeleide jongeren op een spellingstest?

Het huidige masterscriptieonderzoek probeert inzicht te geven in het effect van passief informeel digitaal taalgebruik (lezen van appjes) op de schrijfvaardigheid, specifiek op de spelling- en grammaticaprestaties van lageropgeleide Nederlandse jongeren (mavo/vmbo'ers en mbo'ers).

Methode

Materiaal

De twee onafhankelijke variabelen in het huidige onderzoek waren passief taalgebruik en dagelijks WhatsApp-gebruik. De eerste onafhankelijke variabele was de dichotome nominale variabele Passief taalgebruik en bevatte de twee niveaus: informeel (Appjes lezen) en formeel (Teksten lezen). De tweede onafhankelijke variabele was de ratiovariabele Dagelijks WhatsApp-gebruik. De helft van de proefpersonen las appjes en de andere helft las artikelen. Het lezen werd gezien als de primingfase. Priming wordt door McDonough en Trofimovich (2011) gedefinieerd als “the phenomenon in which prior exposure to specific language forms or meanings either facilitates or interferes with a speaker's subsequent language processing” (p. xvi). In het huidige onderzoek werd dus gekeken of blootstelling aan digi-taal jongeren hindert in hun daaropvolgende gebruik van de Standaardtaal.

Om het gebruik van de Standaardtaal en dus hun schrijfvaardigheid te meten, volbrachten alle proefpersonen hierna een meerkeuze *fill-in-the-blank* spellingstest met 22 zinnen, afgeleid van www.nederlandsetaaltest.nl. Een vraag was bijvoorbeeld: “Dit is een .... probleem in mijn land.” a. re-eel b. reëel c. reël (meer hierover in bij de sectie ‘Instrumentatie’). De gehele spellingstest is te zien in Bijlage I. Daarna vulden de proefpersonen een korte vragenlijst in met vier vragen over hun WhatsApp-gebruik. Daarna vulden ze vier inhoudelijke controlevragen in over de appjes of het artikel dat ze hadden gelezen. Ook werd na het lezen van de appjes of de artikelen gevraagd of ze de tekst goed en aandachtig gelezen hadden. Indien ze hier ‘nee’ op antwoordden, werden deze proefpersonen ook uitgesloten van de analyses. Tot slot werden twee vragen gesteld over hoe interessant en begrijpelijk ze de priming-teksten vonden, om te checken of de teksten uit de ene conditie niet als meer of minder interessant of begrijpelijk werden ervaren dan de teksten uit de andere conditie.¹

In de informele conditie lazen de proefpersonen zes WhatsApp-gesprekken die komen uit het corpus van Spooren, Verheijen, Komen, Hulsbosch en Van den Heuvel (2018). Deze gesprekken zijn in een natuurlijke setting gevoerd tussen jongeren tussen 12 en 23 jaar oud, dus niet in experimentele condities. De appjes uit het corpus zijn verzameld in 2015. Van deze gesprekken is door de onderzoekers aangetoond dat ze digi-taal bevatten. De priming-tekst met appjes is te zien in Bijlage II. In de formele conditie lazen de proefpersonen twee artikelen met een voor de doelgroep (mavo/vmbo’ers en mbo’ers) interessant onderwerp (broodje aap-

---

¹ Het is niet ideaal om deze constructen met slechts één item elk te meten, maar dit is gedaan omdat de vragenlijst al erg lang duurde.

verhalen en meest bizarre rechtszaken ooit). De priming-tekst met artikelen is te zien in Bijlage III. Het aantal woorden in beide condities was ongeveer gelijk (Appjes: 2054 woorden, Artikelen: 2093 woorden), zodat de primingfase in beide condities even lang duurde.²

Proefpersonen

Er zijn in totaal 90 proefpersonen gestart met het experiment. Door middel van het netwerk van de onderzoeker waren de proefpersonen voor dit onderzoek benaderd. Proefpersonen die niet-Nederlands waren (5 proefpersonen), niet het opleidingsniveau mavo/vmbo/mbo invulden (5 proefpersonen), de teksten niet goed en aandachtig hebben gelezen (8 proefpersonen) of waarbij er te veel *missing values* voorkwamen (29 proefpersonen), zijn uitgesloten van het onderzoek. Proefpersonen die bij welke vraag dan ook de optie ‘anders’ invulden, werden direct doorverwezen naar het einde van de vragenlijst. Bij het overgrote deel van de uitgesloten proefpersonen op basis van te veel *missing values* ontbraken de antwoorden op de spellingstest en/of de antwoorden op de vragen over het dagelijks WhatsApp-gebruik. Het was dus niet mogelijk om deze deelnemers mee te nemen in de analyses. Uiteindelijk bleven er 43 geldige proefpersonen over.

Er deden 16 mannen (34.8%) en 27 vrouwen (58.7%) mee aan het onderzoek. Het was niet mogelijk om voor de variabele Geslacht een chi-kwadraattoets te draaien, omdat er in de conditie met Appjes maar één man voorkwam. Zie Tabel 1.

Tabel 1. Verdeling Geslacht in de condities.

	Appjes	Artikelen
	<i>N</i>	<i>N</i>
Man	1	15
Vrouw	20	7

De leeftijd van de proefpersonen lag tussen 12 en 24 jaar en had dus een range van 12 jaar. De gemiddelde leeftijd van de proefpersonen was 15 jaar ($M = 14.84$, $SD = 3.80$). Uit een eenwegs variantie-analyse van Conditie op Leeftijd bleek een significant effect van Conditie ($F(1, 41) = 7.33$, $p = .010$). Er was dus een significant verschil in Leeftijd tussen de twee

² In de originele methode was het de bedoeling om het experiment fysiek op middelbare scholen af te nemen, om de leerlingen een formele tekst te laten schrijven in plaats van een meerkeuzespellingstoets af te nemen en om die teksten uitgebreid te analyseren op schrijfkwaliteit. Gezien de situatie rondom covid-19 was dit helaas niet mogelijk en is besloten om de gehele vragenlijst te digitaliseren, wat een simplificatie van het meten van schrijfvaardigheid vereiste. De onderzoeker beseftte dat dit invloed heeft op de interne validiteit.

condities. De leeftijd van de proefpersonen in de conditie met de appjes ($M = 16.33$, $SD = 4.14$) was hoger dan de leeftijd van de proefpersonen in de conditie met de artikelen ($M = 13.41$, $SD = 2.86$).

Het opleidingsniveau was van 39.5% van de proefpersonen vmbo, van 34.9% mavo en van 25.6% mbo. Uit een chi-kwadraat toets tussen Opleidingsniveau en Conditie bleek een significant verband van Opleidingsniveau ($\chi^2 (2) = 7.38$, $p = .025$). Er is dus een significant verschil in Opleidingsniveau tussen de twee condities. In de conditie met Appjes betreft het grootste deel proefpersonen van het mbo. In de conditie met Artikelen betreft het grootste deel proefpersonen van het vmbo. Zie Tabel 2.

Tabel 2. Verdeling Opleidingsniveau in de condities.

	Appjes	Artikelen
	<i>N</i>	<i>N</i>
vmbo	5	12
mavo	7	8
mbo	9	2

23.3% van de proefpersonen gaf aan ooit een bepaald dialect te spreken. Uit een chi-kwadraattoets tussen Dialect en Conditie bleek geen significant verband van Dialect ($\chi^2 (1) = .01$, $p = .933$). Er was dus geen significant verschil in het wel of niet spreken van een bepaald dialect tussen de twee condities.

14% van de proefpersonen gaf aan dyslexie te hebben. Uit een chi-kwadraattoets tussen Dyslexie en Conditie bleek geen significant verband van Dyslexie ($\chi^2 (1) = 2.88$, $p = .089$). Er was dus geen significant verschil in het wel of niet hebben van dyslexie tussen de twee condities.

Het WhatsApp-gebruik van de proefpersonen was gemiddeld 3.25 ($M = 3.25$, $SD = .61$) op een schaal van 5-punts Likertschaal (1 = laag, 5 = hoog). Uit een eenwegs variantie-analyse van Dagelijks WhatsApp-gebruik op Conditie bleek geen significant effect van Conditie ($F (1, 41) < 1$). Er was dus geen significant verschil in Dagelijks WhatsApp-gebruik tussen de twee condities.

De proefpersonen gaven de priming-teksten gemiddeld een score van 2.72 ($M = 2.72$, $SD = 1.39$) op een 5-punts Likertschaal van hoe interessant ze de teksten vonden (1 = laag, 5 = hoog). Uit een eenwegs variantie-analyse van Interessantheid op Conditie bleek geen

significant effect van Conditie ($F(1, 41) < 1$). Er was dus geen significant verschil in Interessantheid tussen de twee condities. De priming-teksten met appjes werd niet als meer of minder interessant gezien dan de priming-teksten met de artikelen.

De proefpersonen gaven de priming-teksten gemiddeld een score van 3.28 ($M = 3.28$, $SD = 1.01$) op 5-punts Likertschaal van hoe begrijpelijk ze de teksten vonden (1 = laag, 5 = hoog). Uit een eenwegs variantie-analyse van Begrijpelijkheid op Conditie bleek geen significant effect van Conditie ($F(1, 41) < 1$). Er was dus geen significant verschil in Begrijpelijkheid tussen de twee condities. De priming-teksten met appjes werden niet als meer of minder begrijpelijk gezien dan de priming-teksten met de artikelen.

Onderzoeksontwerp

Het onderzoeksdesign was een tussenproefpersoonontwerp. De helft van de proefpersonen las gedurende de primingfase uitsluitend appjes. Dit was de experimentele groep. De andere helft van de proefpersonen las uitsluitend artikelen. De groep die de artikelen las, was de controlegroep.

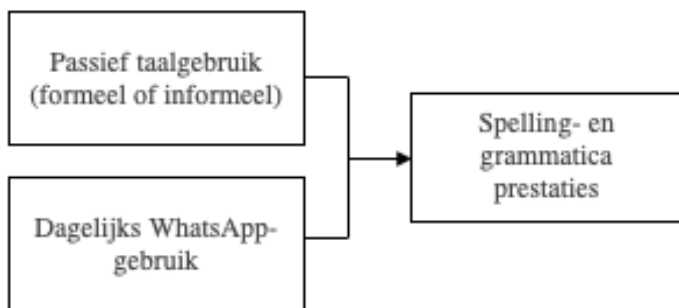
Instrumentatie

De schrijfvaardigheid van de jongeren werd gemeten aan de hand van een meerkeuze fill-in-the-blank spellingstest met 22 vragen. De spellingstest was afgeleid van www.nederlandsetaalttest.nl. De vragen zijn geselecteerd op basis van moeilijkheid. Omdat de doelgroep lageropgeleiden betrof, was gekozen voor een lage moeilijkheidsgraad. De afhankelijke variabele in dit onderzoek was dus Spelling- en grammaticaprestaties. In de meerkeuze fill-in-the-blank spellingstest werden er zinnen aan de proefpersonen voorgelegd met een weggelaten deel (woord of woordgroep). De proefpersonen moesten uit een aantal keuzes de correcte optie voor het weggelaten deel kiezen. Eén van de antwoordopties was het antwoord met de correcte spelling en de andere opties bevatte antwoorden met spellings- of grammaticafouten. De andere opties waren in de meeste gevallen door de onderzoeker zelf bedacht. Na de dataverzameling werd per proefpersoon één somscore berekend over de meerkeuze fill-in-the-blank spellingstest. Deze score vertegenwoordigt de spelling- en grammaticaprestaties van die proefpersoon (0 – 22, waarbij 0 = het laagste en 22 = het hoogste).

Er zijn vier vragen gesteld over het Dagelijks WhatsApp-gebruik van de proefpersonen, namelijk: ‘Maak je gebruik van WhatsApp of een andere vorm van online chatten via mobiele telefoon of computer (dus WhatsApp, maar ook bijvoorbeeld Facebook Messenger, iMessage, chatten op Instagram etc.)?’, ‘Hoe veel tijd besteed je gemiddeld per dag aan het whatsappen

en chatten via mobiele telefoon of computer?', 'Hoe veel berichten verstuur je gemiddeld per dag via WhatsApp en chat?' en 'Hoe veel berichten ontvang je gemiddeld per dag via WhatsApp en chat?'. Alle vragen bevatten een schaal van 5-punts Likertschaal, waarbij 1 = laag en 5 = hoog. De vier vragen over Dagelijks WhatsApp-gebruik zijn samengevoegd tot één gemiddelde score. De betrouwbaarheid van Dagelijks WhatsApp-gebruik bestaande uit vier items was adequaat: $\alpha = .70$. De *Cronbach's Alpha if Item Deleted* was bij geen van de items duidelijk hoger, dus het was niet nodig om items te verwijderen. Het gemiddelde van de vier items is gebruikt voor de variabele Dagelijks WhatsApp-gebruik, die in de verdere analyses is gebruikt.

Zie Figuur 1 voor het analysemodel.

Figuur 1. Analysemodel

Procedure

Het experiment werd digitaal via de online surveysoftware Qualtrics afgenomen. Proefpersonen vulden de vragenlijst in via hun telefoon of laptop. Door middel van het netwerk van de onderzoeker werd gezocht naar geschikte proefpersonen. Een lerares van een middelbare school in Eindhoven was bereid het experiment af te nemen in drie brugklassen. Een ander deel van de proefpersonen is geworven door middel van social media. Proefpersonen die alle vier de inhoudelijke controlevragen correct beantwoordden, maakten kans op het winnen van een cadeaubon van bol.com ter waarde van 20 euro. Dit werd ook duidelijk vermeld in de introductie van de vragenlijst. Op die manier werden de proefpersonen vooraf al extra gestimuleerd om de priming-teksten aandachtig te lezen. 44% van de proefpersonen beantwoordde vier inhoudelijke controlevragen correct. 27% van de proefpersonen beantwoordde drie inhoudelijke controlevragen correct. 7% van de proefpersonen beantwoordde twee inhoudelijke controlevragen correct. 21% van de proefpersonen beantwoordde één inhoudelijke controlevraag correct. Geen één proefpersonen van de 43

proefpersonen die meegenomen is in de verdere analyses beantwoordde alle vier de inhoudelijke controlevragen fout.

Het invullen van de vragenlijst duurde gemiddeld 39 minuten ($M = 39.10$, $SD = 101.47$). Er zaten twee uitschieters bij, waardoor het gemiddelde niet erg representatief is. De mediaan en het gemiddelde zonder de uitschieters zijn representatievere weergaven. De mediaan is 16 minuten en 3 seconden. Het gemiddelde zonder de twee hoogste uitschieters is 17 minuten. De vragenlijst bevatte de volgende onderdelen: een introductie, een aantal algemene vragen, de primingfase (experimentele taak: appjes lezen vs. controletaak: artikelen lezen), de meerkeuze fill-in-the-blank spellingstest, de inhoudelijke controlevragen over de appjes/ het artikel, een aantal korte vragen over hun WhatsApp-gebruik en tot slot twee vragen over hoe interessant en begrijpelijk ze de teksten vonden die ze lazen in de primingfase.

Statistische toetsing

Het programma *IBM SPSS Statistics* werd gebruikt voor de statistische toetsing van de resultaten van het onderzoek. Door middel van een meervoudige lineaire regressieanalyse werden de data geanalyseerd. De predictoren/ onafhankelijke variabelen zijn Conditie (passief taalgebruik) en Dagelijks WhatsApp-gebruik. De afhankelijke variabele is Spelling- en grammaticaprestaties.

Leeftijd en Opleidingsniveau zijn in een aanvullende meervoudige lineaire regressie ook meegenomen als predictoren/ onafhankelijke variabelen, omdat ze significant verschilden tussen de twee condities.

Resultaten

Descriptieve statistieken

In Tabel 4 zijn de gemiddelden en standaarddeviaties van de Spelling- en grammaticaprestaties en Dagelijks WhatsApp-gebruik in de twee condities, Appjes en Artikelen, te zien.

Tabel 4. De gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) van Spelling- en grammaticaprestaties en Dagelijks WhatsApp-gebruik in de twee condities.

	Spelling- en grammaticaprestaties	Dagelijks WhatsApp-gebruik
	M (SD)	M (SD)
Appjes	15.86 (3.26)	3.19 (0.64)
Artikelen	12.86 (3.06)	3.31 (0.58)

Regressie-analyse

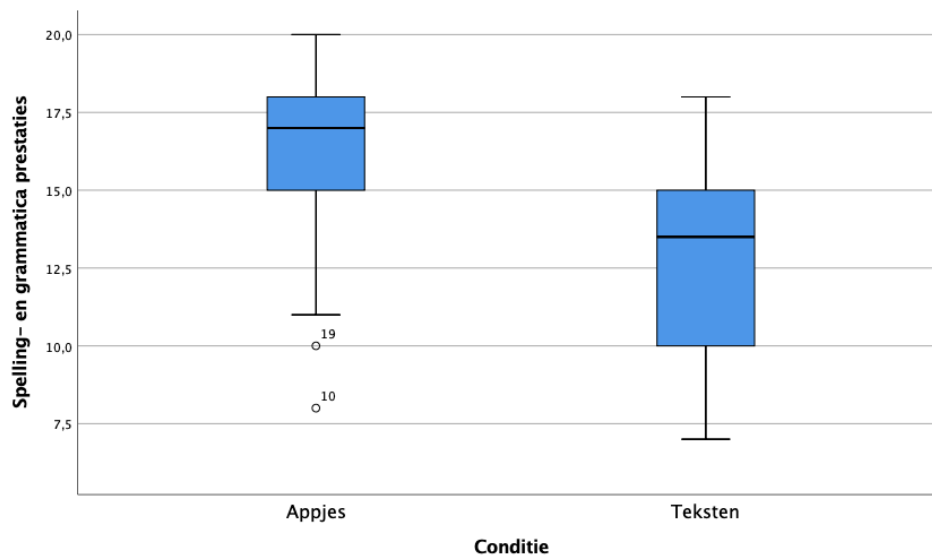
Uit een meervoudige lineaire regressie bleek dat Spelling- en grammaticaprestaties voor 15% te verklaren was door de twee ingebrachte variabelen Conditie en Dagelijks WhatsApp-gebruik ($F(2,40) = 4.83, p = .013$). Dagelijks WhatsApp-gebruik bleek geen significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($\beta = -.06, p = .661$). Conditie bleek echter wel een significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($B = -2.95, p = .004$). De Spelling- en grammaticaprestaties liggen voor de conditie met Artikelen ($M = 12.86, SD = 3.06$) 2.95 scores lager dan die voor de conditie met Appjes ($M = 15.86, SD = 3.26$). Zie Tabel 5.

Tabel 5. Regressie-analyse voor Dagelijks WhatsApp-gebruik en Conditie als voorspellers van Spelling- en grammaticaprestaties ($N = 43$).

variabele	B	$SE B$	β
intercept	19.96	2.95	
Dagelijks WhatsApp-gebruik	-.36	.82	-.06
Conditie	-2.95	.98	-.43**
R^2	.15		
F	4.83*		

* $p < .050$, ** $p < .010$

In Figuur 2 is een boxplot weergegeven voor de significante bevinding van Conditie (Appjes of Artikelen) op de Spelling- en grammaticaprestaties.

Figuur 2. Boxplot Conditie op Spelling- en grammaticaprestaties.

Exploratieve aanvullende analyse

Vanwege de significante resultaten bij de eenwegs variantie-analyse en de chi-kwadraattoets met respectievelijk Leeftijd en Opleidingsniveau op Conditie is een exploratieve aanvullende regressie-analyse gedaan. Er wordt vermoed dat de scheve verdeling qua Leeftijd en Opleidingsniveau over de twee condities het significante effect van Conditie op de Spelling- en grammaticaprestaties kan verklaren. Om deze reden zijn Leeftijd en Opleidingsniveau in deze aanvullende analyse toegevoegd als extra predictoren/ onafhankelijke variabelen.

Uit een meervoudige lineaire regressie bleek dat Spelling- en grammaticaprestaties voor 31% te verklaren was door de vier ingebrachte variabelen Conditie, Dagelijks WhatsApp-gebruik, Leeftijd en Opleidingsniveau ($F(4,38) = 5.82, p = .001$). Conditie bleek geen significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($B = -1.53, p = .127$). Dagelijks WhatsApp-gebruik bleek ook geen significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($\beta = -.17, p = .223$). Leeftijd bleek net geen significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($\beta = -.42, p = .058$). Opleidingsniveau bleek ook geen significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($\beta = -.09, p = .678$). Uit deze aanvullende analyse blijkt dus alleen Leeftijd een marginaal significant effect op de Spelling- en grammaticaprestaties te hebben, waarbij oudere deelnemers beter presteerden dan jongere deelnemers. Zie Tabel 6.

Tabel 6. Regressie-analyse voor Dagelijks WhatsApp-gebruik, Conditie Leeftijd en Opleidingsniveau als voorspellers van Spelling- en grammaticaprestaties ($N = 43$).

variabele	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β
intercept	11.94	2.86	
Conditie	-1.53	.98	-.22
Dagelijks WhatsApp-gebruik	-.97	.78	-.17
Leeftijd	.38	.19	.42
Opleidingsniveau	.37	.89	.09
R^2	.31		
F	5.82**		

** $p < .010$

De multicollineariteit is gecheckt. De correlatie tussen Leeftijd en Opleidingsniveau $r = .764$. Volgens de richtlijnen is er in dit geval geen sprake van multicollineariteit, want $r < .9$. Om te checken, is de regressieanalyse nog een keer gedraaid zonder Opleidingsniveau. Toen bleek Leeftijd wel een significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties.

Uit een meervoudige lineaire regressie bleek dat Spelling- en grammaticaprestaties voor 33% te verklaren was door de drie ingebrachte variabelen Conditie, Dagelijks WhatsApp-gebruik, en Leeftijd ($F(3,39) = 7.86, p < .001$). Conditie bleek geen significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($B = -1.59, p = .106$). Dagelijks WhatsApp-gebruik bleek ook geen significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($\beta = -.18, p = .175$). Leeftijd bleek een significante voorspeller voor Spelling- en grammaticaprestaties ($\beta = .48, p = .002$). Zie Tabel 7. Het significante effect van Conditie in de eerste regressieanalyse is te verklaren door de scheve verdeling van proefpersonen qua Leeftijd en Opleidingsniveau.

Tabel 7. Regressie-analyse voor Dagelijks WhatsApp-gebruik, Conditie en Leeftijd als voorspellers van Spelling- en grammaticaprestaties ($N = 43$).

variabele	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β
intercept	12.01	2.82	
Conditie	-1.59	.96	-.23
Dagelijks WhatsApp-gebruik	-1.04	.76	-.18
Leeftijd	.44	.13	.48**
<i>R</i> ²	.33		
<i>F</i>	7.86**		

** $p < .010$

Conclusie en discussie

Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om meer empirisch bewijs te vinden over de invloed van WhatsApp-taal op de schrijfvaardigheid van lageropgeleide jongeren. Er werd verwacht dat het passief consumeren van formele (artikelen) of informele teksten (appjes) een effect heeft op de schrijfvaardigheid en dus de spelling- en grammaticaprestaties van lageropgeleide jongeren (*HI*). Daarnaast werd ook verwacht dat de mate van dagelijks WhatsApp-gebruik een invloed kan hebben op de schrijfvaardigheid van de jongeren en dus hun uitkomst van de spellingstest (*OZ-vraag 1*).

Het bleek in eerste instantie dat het lezen van informele teksten in digi-taal, zoals appjes, of formele teksten in de standaardtaal, zoals artikelen, wel degelijk een invloed heeft op de daaropvolgende schrijfprestaties in de vorm van de score op een spellingstest. In tegenstelling tot wat werd verwacht, bleek dat de spelling- en grammaticaprestaties juist hoger waren voor proefpersonen die in de primingfase blootgesteld waren aan informele appjes in tegenstelling tot proefpersonen die formele artikelen lazen. Er kon niet worden aangetoond dat Dagelijks WhatsApp-gebruik een invloed heeft op de uitkomst van de spellingstest.

Aangezien de verdeling qua Leeftijd en Opleidingsniveau tussen de twee condities (Appjes en Artikelen) niet gelijk verdeeld was, was besloten om een aanvullende analyse te draaien waaraan de twee variabelen Leeftijd en Opleidingsniveau werden toegevoegd. Hieruit bleek dat in dit experiment toch niet kon worden aangetoond dat passief taalgebruik een effect heeft op de spelling- en grammaticaprestaties, aangezien uit de uitgebreidere analyse bleek dat Conditie geen significante voorspeller meer was. Het vermoeden dat de scheve verdeling qua Leeftijd en Opleidingsniveau over de twee condities het eerdere significante effect van Conditie op de spellingscore zou kunnen verklaren, klopt dus waarschijnlijk. Om dit te checken, is nog een regressieanalyse gedraaid zonder Opleidingsniveau. Leeftijd was in de aanvullende analyse, waarin Opleidingsniveau niet meer als voorspeller werd meegenomen, een significante voorspeller van spelling- en grammaticaprestaties. Dit houdt in dat het significante effect van Conditie in de eerste regressieanalyse inderdaad te verklaren is door de scheve verdeling van proefpersonen qua Leeftijd en Opleidingsniveau. De algemene conclusie is dat er uiteindelijk niet eenduidig kon worden aangetoond dat het lezen van een informele tekst in digi-taal tegenover het lezen van een formele tekst in het Standaardnederlands een invloed heeft op de spelling- en grammaticaprestaties.

Discussie

In de huidige studie werd in eerste instantie empirisch bewijs gevonden voor de positieve kijk op de invloed van WhatsApp-taal op schrijfvaardigheid van lageropgeleide jongeren. Jongeren die voorafgaand aan een spellingstest informele appjes lezen scoorden hoger op de spellingstest dan jongeren die formele artikelen lezen. Dit kan meerdere verklaringen hebben.

Een eerste verklaring kan liggen in het feit dat jongeren de meeste afkortingen in WhatsApp-taal gebruiken 'to be clever', dus om effectief om te gaan met taal en dus niet omdat ze niet weten hoe het anders moet (Crystal, 2008b). Het zou juist een creatieve en innovatievere manier van omgaan met taal kunnen zijn (Crystal, 2008b; Plester, Wood & Bell, 2008; Shaw, 2008; Shortis, 2007; Tagg, 2011). Ook kan het zo zijn dat digi-taal juist meer input biedt om met geschreven taal om te gaan. Het zou dan het leesgemak en dus ook de schrijfvaardigheid kunnen vergemakkelijken en het zou dan kunnen zorgen voor waardevolle schrijf oefeningen (Cart, 2007; Crystal, 2008a; Kalantzis & Cope, 2008; Sweeny, 2010). Een laatste verklaring vanuit de literatuur kan liggen in het feit dat digi-taal jongeren gevoeliger maakt voor de onderliggende structuur van taal. Het schakelen tussen formele en informele contexten op het gebied van taal zou de hersenen van kinderen trainen, op de voorwaarde dat ze beide registers goed beheersen (Androutsopoulos, 2011; Blom, 2014; Fairon & Klein, 2010; Tagg, 2011; Vosloo, 2009). Deze stellingen/ theorieën vanuit de literatuur zouden het effect dat gevonden is kunnen verklaren. Het laat zien dat WhatsApp-gebruik misschien zorgt voor een groter talig bewustzijn, of dat nou het versturen van appjes (actief) of het lezen van andermans appjes (passief) is. Hier kan wel een kanttekening bij worden geplaatst, want er is voor het gevonden effect ook een verklaring te vinden binnen het experiment zelf, namelijk in de scheve verdeling van de proefpersonen over de twee condities.

De leeftijd van de proefpersonen in de conditie met de appjes lag significant hoger dan de leeftijd van de personen in de conditie met de artikelen. Dit kan verklaren waarom de personen die appjes lezen hoger scoorden op de spellingstest. Dit bleek uiteindelijk ook uit de aanvullende exploratieve analyse waarin Leeftijd zonder Opleidingsniveau werd meegenomen als voorspeller. Personen met een hogere leeftijd hebben over het algemeen gezien een hoger niveau van spelling en grammatica dan iemand met een lagere leeftijd, omdat zij al verder zijn in het leerproces wat betreft de Standaardtaal. Ook het Opleidingsniveau van de proefpersonen verschilde over de twee condities. In de conditie met Appjes had het grootste deel van de proefpersonen het opleidingsniveau mbo, terwijl in de conditie met artikelen het grootste deel van de proefpersonen vmbo deed. Dit zou ook kunnen verklaren waarom de proefpersonen die appjes lezen hoger scoorden op de spellingstest. Iemand op het mbo heeft normaal gezien meer

taalonderwijs gevolgd dan iemand op het vmbo, dus het zou logischer zijn als zij hoger scoren op een spellingstest. Dit bleek echter niet uit de aanvullende regressie, want opleidingsniveau was geen significante voorspeller.

Uiteindelijk kon het effect van passief taalgebruik op schrijfvaardigheid dus niet eenduidig worden aangetoond. Het vinden van geen effect kan verschillende verklaringen hebben. Het aantal proefpersonen was niet ideaal. Wellicht zijn er meer proefpersonen en een betere verdeling van deze proefpersonen over de condities nodig om een effect van passief taalgebruik aan te kunnen tonen. Een andere verklaring ligt in het goed en aandachtig lezen van de priming-teksten. Ongeacht het frequent melden in de vragenlijst van de belangrijkheid van het goed en aandachtig lezen van de teksten, kan het zo zijn dat de proefpersonen de teksten toch niet goed hebben gelezen. In dat geval heeft de priming met de teksten ook geen zin gehad en is de spellingscore slechts een weerspiegeling van de vaardigheden van elke deelnemer in plaats van enig effect van de priming-teksten.

Een effect van dagelijks WhatsApp-gebruik op de schrijfvaardigheid kon niet worden aangetoond. Dit kan wellicht verklaard worden, omdat het WhatsApp-gebruik van alle proefpersonen ongeveer gelijk was en er weinig spreiding was tussen de proefpersonen. Er zijn tegenwoordig nauwelijks jongeren die geen of weinig WhatsApp (of andere chatsoftware) gebruiken. Alle proefpersonen in het experiment bleken relatief veel gebruik te maken van WhatsApp.

Beperkingen van het huidige onderzoek

Er zijn een aantal beperkingen van de huidige studie te benoemen. De eerste beperking is de manier van afname. Deze was in de huidige studie geheel digitaal vanwege covid-19. Het is op deze manier lastig om na te gaan hoe serieus de proefpersonen de vragenlijsten ingevuld hebben. De vraag heerst of ze de teksten goed gelezen hebben (ondanks dat dit meerdere keren is benadrukt in de vragenlijst) en of ze de antwoorden van de spellingstest stiekem opgezocht hebben op het internet. In een ideale situatie wordt zo'n vragenlijst fysiek afgenomen en is de onderzoeker aanwezig bij de afname om te controleren dat alles naar behoren verloopt.

De tweede beperking is het aantal proefpersonen. Het huidige experiment is afgenomen bij 90 proefpersonen, maar vanwege diverse redenen konden slechts 43 van hen worden meegenomen in de analyses. Dit aantal is relatief laag. In de ideale situatie zou je minstens 25 proefpersonen per conditie willen ondervragen (dus minimaal 50 in totaal), maar gezien de lengte van de vragenlijst, het opleidingsniveau van de doelgroep en de beoogde tijd waarin de data moest worden verzameld, was dit helaas niet gelukt.

Een derde beperking is de verdeling van proefpersonen over de condities. De verdelingen wat betreft geslacht, opleidingsniveau en leeftijd waren niet ideaal over de condities. Dit heeft ook weer te maken met de tweede beperking (relatief laag aantal proefpersonen). Idealiter zouden er vele proefpersonen de vragenlijst invullen en dat zou dan waarschijnlijk ook resulteren in een betere verdeling van geslacht, opleidingsniveau en leeftijd van de proefpersonen over de experimentele conditie en de controleconditie.

Tot slot heeft de laatste beperking betrekking op de inhoudelijke controlevragen die zijn gesteld aan het einde van de vragenlijst om te controleren of de proefpersonen de teksten goed en aandachtig hebben gelezen. In de huidige studie zijn geen proefpersonen uitgesloten van het onderzoek op basis van hun antwoorden op de inhoudelijke controlevragen. In eerste instantie was het plan om deelnemers die minstens de helft van de controlevragen foutief beantwoord hadden uit te sluiten van de analyses, maar dit was niet haalbaar, omdat er dan te weinig proefpersonen over zouden blijven. Er is nu aangenomen dat de boodschap in de inleiding van de vragenlijst dat ze de teksten goed en aandachtig door moesten lezen voldoende was om ervoor te zorgen dat ze ook daadwerkelijk de teksten goed lazen. Er is ter controle na de teksten nog een vraag gesteld: ‘Heb je de teksten goed en aandachtig gelezen?’ en de proefpersoon die hier ‘nee’ op antwoordden zijn wel verwijderd voor verdere analyse van de data. Hoewel uit de inhoudelijke controlevragen zou blijken dat de inhoud van de teksten niet goed is blijven hangen na de spellingstest en na de vragen over dagelijks WhatsApp-gebruik, betekent dit niet zonder meer dat ze de teksten daadwerkelijk niet aandachtig hebben gelezen. Het zegt wellicht meer over het geheugen van de proefpersonen, omdat het vrij veel tekst was om te onthouden. Desalniettemin was het in de ideale situatie beter geweest om de proefpersonen die te veel inhoudelijke controlevragen fout hadden toch uit te sluiten van de analyses.

Suggesties voor vervolgonderzoek

Er zijn verschillende suggesties te geven voor vervolgonderzoek. Een eerste suggestie is om de vragenlijsten toch fysiek af te nemen, op de manier hoe het in eerste instantie in de huidige studie de bedoeling was. De vragenlijsten zouden fysiek in klassen van middelbare scholen en mbo-scholen afgenomen worden. Hier wordt dan steeds één lesuur voor ingepland, waarin een behoorlijk aantal jongeren kan worden getest. De leerlingen lezen eerst appjes of artikelen en schrijven daarna een opstel, een sollicitatiebrief of een andere formele schoolse tekst. Dit opstel of die brief kan dan nagekeken worden op verschillende afwijkingen van de standaardtaal. Op deze manier weet je zeker dat de leerlingen de teksten goed en aandachtig lezen en dat ze niet het internet raadplegen om spelling- of grammaticaregels op te zoeken. In de huidige studie zijn

veel proefpersonen uitgesloten van het onderzoek. Op deze manier zou de afname een stuk effectiever zijn, omdat als de onderzoeker fysiek aanwezig is, deze ervoor kan zorgen dat er niet onnodig deelnemers afvallen en de validiteit van het onderzoek beter kan waarborgen.

Een tweede suggestie is een hoger aantal proefpersonen. Op die manier is het achteraf ook minder problematisch om zo nodig proefpersonen uit te sluiten van het onderzoek en blijven alleen de juiste proefpersonen over. In de huidige studie moesten door het lage aantal deelnemers ook proefpersonen meegenomen worden die je in de ideale situatie eigenlijk uit zou willen sluiten, zoals degenen die meer dan de helft van de controlevragen fout hebben beantwoord. Met meer proefpersonen kunnen er ook gemakkelijker significante effecten worden gevonden.

De derde suggestie voor volgende studies sluit aan op de twee beperkingen. In vervolgonderzoek wil je zorgen voor een betere verdeling van geslacht, opleidingsniveau en leeftijd over de condities. De steekproef is dan een betere afspiegeling van de populatie. Hiervoor is het dan aan te raden om te zorgen voor een groter aantal proefpersonen.

De laatste suggestie heeft betrekking op het effect van dagelijks WhatsApp-gebruik op de schrijfvaardigheid. Toekomstig onderzoek kan zich voorafgaand aan het onderzoek al richten op bepaalde groepen die minder en meer WhatsApp gebruiken, zodat het mogelijk is om het effect tussen die twee groepen te meten. De vraag is wel of er in de huidige samenleving genoeg Nederlandse jongeren te vinden zijn die weinig WhatsApp gebruiken.

Literatuurlijst

- Androutsopoulos, J. (2011). Language change and digital media: a review of conceptions and evidence. In T. Kristiansen & N. Coupland (Eds.), *Standard languages and language standards in a changing Europe* (pp. 145-161). Oslo: Novus.
- Baron, N. (2002). Whatever?": A new language model. In *Annual Meeting of the Modern Language Association, New York, December*.
- Blom, E. (2014, 30 mei). Digi-taal is juist goed voor het kinderebrein. *Trouw*.
<https://www.trouw.nl/home/digi-taal-is-juist-goed-voor-het-kinderbrein~a7085954>.
- Bremmer, D (2019, 3 juli). Meerderheid 10-jarigen heeft eigen mobiel.
<https://www.ad.nl/tech/meerderheid-10-jarigen-heeft-eigen-mobiel~aa37551c/>
- Bushnell, C., Kemp, N., & Martin, F. H. (2011). Text-messaging practices and links to general spelling skill: A study of Australian children. *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology*, 11, 27-38.
- Cart, M. (2007). Teens and the future of reading: Not everyone believes the sky is falling on the state of America's reading. *American Libraries*, 38(9), 52-54.
- Cingel, D., & Sundar, S. (2012). Texting, techspeak, and tweens: The relationship between text messaging and english grammar skills. *New Media and Society*, 14(8), 1304-1320. doi:10.1177/1461444812442927
- Crystal, D. (2008a). Texting. *ELT Journal*, 62(1), 77-83.
- Crystal, D. (2008b). *Txtng: The Gr8 Db8*. Oxford: Oxford University Press.
- De Jonge, S., & Kemp, N. (2012). Text-message abbreviations and language skills in high school and university students. *Journal of Research in Reading*, 35(1), 49-68.
- Durkin, K., Conti-Ramsden, G., & Walker, A. J. (2011). Txt lang: Texting, textism use and literacy abilities in adolescents with and without specific language impairment. *Journal of Computer Assisted Learning*, 27(1), 49-57.
- Fairon, C., & Klein, J. (2010). Les écritures et graphies inventives des SMS face aux graphies normées. *Le Français aujourd'hui*, (3), 113-122.
- Johnson, G. M. (2012). Comprehension of Standard English text and digital textism during childhood. *Internet Journal of Culture, Language and Society*, 35(1), 1-6.
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2008). Digital communications, multimodality and diversity: towards a pedagogy of multiliteracies. *Scientia Paedagogica Experimentalis*, 45(1), 15.

- Kemp, N. (2010). Texting versus txtng: reading and writing text messages, and links with other linguistic skills. *Writing Systems Research*, 2(1), 53-71.
- Kemp, N., Wood, C. & Waldron, S. (2014). do i know its wrong: Children's and adults' use of unconventional grammar in text messaging. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 27, 1585-1602.
- Kreiner, D. S., & Davis, D. L. (2011). Knowledge of text message abbreviations as a predictor of spelling ability. *Perceptual and motor skills*, 112(1), 295-309.
- McDonough, K., & Trofimovich, P. (2011). *Using Priming Methods in Second Language Research*. New York, NY / London: Routledge.
- Neville, L. (2003). Cn U rEd dis? *The Causes and Consequences of a 'Text Message Language' in Young Teenagers*. Bachelorscriptie, University of Oxford.
- O'Connor, A. (2005). Instant messaging: Friend or foe of student writing?
<http://education.jhu.edu/PD/newhorizons/strategies/topics/literacy/articles/instant-messaging>.
- Plester, B. & Wood, C. (2009). Exploring relationships between traditional and new media literacies: British preteen texters at school. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14, 1108-29.
- Plester, B., Wood, C., & Bell, V. (2008). Txt msg n school literacy: Does texting and knowledge of text abbreviations adversely affect children's literacy attainment?: Txt msg n school literacy. *Literacy*, 42(3), 137-144. doi:10.1111/j.1741-4369.2008.00489.x
- Plester, B., Wood, C., & Joshi, P. (2009). Exploring the relationship between children's knowledge of text message abbreviations and school literacy outcomes. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(1), 145-161.
- Postma, K. (2011). *Geen paniek! Een analyse van de beeldvorming van sms-taal in Nederland*. Masterscriptie, VU University Amsterdam.
- Powell, D., & Dixon, M. (2011). Does SMS text messaging help or harm adults' knowledge of standard spelling?. *Journal of Computer Assisted Learning*, 27(1), 58-66.
- Rankin, S.L. (2011). *The Impact of Text Messaging Language Shortcuts on Developmental Students' Formal Writing Skills*. Proefschrift, Walden University.
- Rosen, L. D., Chang, J., Erwin, L., Carrier, L. M., & Cheever, N. A. (2010). The relationship between "textisms" and formal and informal writing among young adults. *Communication Research*, 37, 420-440.

- Shaw, P. (2008). Spelling, accent and identity in computer-mediated communication. *English Today*, 24(2), 42-49.
- Shortis, T. (2007). Gr8 txtpeceptions: the creativity of text spelling. *English Drama Media*, 2126.
- Simoës-Perlant, A., Gunnarsson-Largy, C., Lanchantin, T., & Largy, P. (2018). Instant messaging: A threat for poor spellers whose spelling is in the process of being consolidated. *Interacções*, 48, 21–48.
- Spooren, W. (2009). Bezorgde ouders? De relatie tussen chat en schrijfkwaliteit. *Studies in Taalbeheersing*, 3, 331-342.
- Spooren, W. (2011). Sms-taal:+ of-? De invloed van nieuwe media op geletterdheid. *Ons Erfdeel*, 54(3), 54-61.
- Spooren, W., Verheijen, L., Komen, E., Hulsbosch, M., & Heuvel, H. van den (2018). *Whatsapp corpus Verheijen*. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-2zm-hgka>
- Straathof, M. (2015, 11 maart). 'Wtf', 'me zus', 'superrr lache' - is die digi-taal nu echt zo erg? *Het Parool*. Geraadpleegd van <https://www.parool.nl/nieuws/wtf-me-zus-superrr-lache-is-die-digi-taal-nu-echt-zo-erg~ba9148e0/>
- Sweeny, S. (2010). Writing for the instant messaging and text messaging generation: Using new literacies to support writing instruction. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 54(2), 121-130. doi:10.1598/JAAL.54.2.4
- Tagg, C. (2011). Wot did he say 01" could u not c him 4 dust?: Written and Spoken Creativity in Text Messaging. *Transforming literacies and language: Multimodality and literacy in the new media age*, 223.
- Tagg, C. (2013). Scraping the barrel with a shower of social misfits: Everyday creativity in text messaging. *Applied Linguistics*, 34(4), 480-500.
- Tagliamonte, S. A., & Denis, D. (2008). Linguistic ruin? LOL! Instant messaging and teen language. *American Speech*, 83(1), 3-34
- Thurlow, C. (2006). From statistical panic to moral panic: The metadiscursive construction and popular exaggeration of new media language in the print media. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11 (3), 667-701.
- Turner, K. (2009). Flipping the switch: Code-switching from text speak to standard English. *English Journal*, 98(5), 60-65.
- Vandekerckhove, R., & Sandra, D. (2016). De potentiële impact van informele online communicatie op de spellingpraktijk van Vlaamse tieners in schoolcontext. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 38(3), 201-234.

- Van der Veer, N., S. Boekee., & Hoekstra, H. (2020). Nationale Social Media Onderzoek 2020. *Newcom Research & Consultancy* <https://www.newcom.nl/downloads/2020-NSMO-Rapportage-2020-Publicatieversie-25012020.pdf>
- Van Dijk, C.N., M. van Witteloostuijn, M., Vasic, N. Avrutin. S., & Blom, E. (2016). The influence of texting language on grammar and executive functions in primary school children. *PloS One*, *11*(3).
- Verheijen, L. (2019). *Is Textese a Threat to Traditional Literacy? Dutch Youths' Language Use in Written Computer-Mediated Communication and Relations with their School Writing*. Proefschrift, Radboud Universiteit. Utrecht: LOT
- Vosloo, S. (2009). The effects of texting on literacy: Modern scourge or opportunity? *Shuttleworth Foundation*, 1-8.
- Wardyga, B, J. (2012). *The Relationship Between Text Message Volume and Formal Writing Performance among Upper Level High School Students and College Freshmen*. Proefschrift, Liberty University Lynchburg.
- Wood, C., Kemp, N., Waldron, S., & Hart, L. (2014). Grammatical understanding, literacy and text messaging in school children and undergraduate students: A concurrent analysis. *Computers & Education*, *70*, 281-290.
- Wood, C., Meachem, S., Bowyer, S., Jackson, E., Tarczynski-Bowles, M. L., & Plester, B. (2011). A longitudinal study of children's text messaging and literacy development. *British Journal of Psychology*, *102*(3), 431-442.

Bijlagen**Bijlage I Spellingstest**

Ik wil je vragen om de volgende meerkeuze fill-in-the-blak spellingstest in te vullen. Er is telkens maar één antwoord goed.

1. Dit is een ..... probleem in mijn land.
  - a. re-eel
  - b. reëel**
  - c. reël

2. Sanne is een ....
  - a. eerste-jaarsstudent
  - b. eerste jaars student
  - c. eerstejaarsstudent**

3. Het Anne Frank Huis en het Rijksmuseum zijn twee ....
  - a. musea's
  - b. musea**

4. Wij krijgen wekelijks een aantal ...
  - a. huis-aan-huisbladen**
  - b. huis aan huis bladen
  - c. huis-aan-huis-bladen

5. In mijn auto zit één .... ruit.
  - a. gebarste
  - b. gebarsten**

6. Sommige auto's waren total loss, maar de ... waren licht beschadigd.
  - a. meeste**
  - b. meesten

7. Ik weet niet waar hij die auto heeft .....
  - a. gehuurt**

b. **gehuurd**

c. gehuurdt

8. Gisteren vierden we ... verjaardag.

a. **Tom's**

b. Toms

c. tom's

9. Zij ... mij naar de ingang van de zaal.

a. **begeleidde**

b. begelijdde

10. Een kaartje voor een concert of een kaartje voor een festival zijn originele ....

a. cadeau's

b. **cadeaus**

11. .... je je vandaag nog aan bij die nieuwe opleiding?

a. **Meld**

b. Meldt

12. Die e-mail was beneden ....

a. **Peil**

b. Pijl

c. Peijl

13. ... e-mail bevat een aantal fouten.

a. Jou

b. **Jouw**

14. Hij is ervan ....

a. **overtuigd**

b. overtuigt

15. Van Gogh is een van de .... schilders.

- a. beroemste
- b. beroemdste**

16. Weet je al of je ... ook gaat uitnodigen?

- a. hen**
- b. hun

17. Ik heb uw voorstel gelezen en ... lijkt mij wel goed.

- a. dat**
- b. die

18. Die studenten van tegenwoordig zijn veel handiger met computers ... ..

- a. als ik
- b. dan ik**
- c. als mij
- d. dan mij

19. Wij willen graag weten of u belangstelling heeft ... deze nieuwe telefoon.

- a. in**
- b. voor
- c. met

20. ... gingen vanmiddag met zijn allen naar het strand.

- a. Zij**
- b. Zei

21. Alle ellende achter de rug ..... wij met vakantie gaan.

- a. hebbend besloten
- b. hebbend, besloten**

22. Uw aanbod klinkt .... wij vinden het niet aantrekkelijk genoeg.

- a. aantrekkelijk maar
- b. aantrekkelijk, maar**

Bijlage II Priming-tekst appjes

Gesprek 1

Sanne: Hee, ik heb nu alleen dit nr nog in gebruik! X

Romee: Okeee! Xx

Sanne: Heb je al wat leuke series voor als je straks de hele tijd thuis zit??

Romee: Nope.....

Sanne: Ik kan wel wat voor je regelen

Hebben jullie een USB toegang op een dvd speler of tv?

Laura en ik hebben samen alle afleveringen van gossip girl gekeken

Ken je dat? Denk dat je dat wel leuk zult vinden!

Romee: Oh dat is lief! Thanks!

Lars vraagt wat voor bestandstype

Sanne: .avo .avi

Romee: OK!

Sanne: Kunnen jullie dat afspelen?

Romee: Volgens mij wel...!

Sanne: Oke mooi dan nemen we wel wat mee! Laura heeft nog heel veel series en nog leuke films op dr usb stick staan!

Romee: Super! Dat is lieff!

Sanne: Hoe bevalt t om weer thuis te zijn??

Vind je t goed als ik vanavond met bram even langskom?

Romee: Zou ik heel gezellig vinden, maar ik heb al aardig wat bezoek gehad vandaag en voel me eigenlijk niet zo lekker... dus andere keer ook goed?

Sanne: Oke, dan word t n ander keertje!

Dan nemen we ff series vor je mee!

Romee: Ok☺ top☺

Gesprek 2

Alice: Brother!!!! Alles goed?

Tom: Yooooo!!!! Goed en met jou??

Alice: Goed hoor:)

Ga je zondag avond nog mee pa en ma halen?

Tom: Jaa lijkt me leuk!

Alice: Cool! Gezellig!

Hoef je niet vroeg op maandag?

Tom: Oh jawel bedenk ik me net

Kwart voor elf college en daarna werken tot 5 uur

Alice: Oef lang dagje....

Tom: Ja idd

Heb ik wel vaker deze weken haha

Alice: Aah ☹ niet mee dus?

Tom: Nog even kijken

Denk het wel gewoon

Ga ik middags ff slapen op zondag

Alice: Maakt mij niet uit hoor... Je moet ook aan jezelf denken....

Dat kan ook... Denk er maar over na...

Vind et heel Gezellie als je mee gaat, maar snap et ook heel goed als je thuisbijft hoor!

Tom: Ik denker over na! Wil eig wel gewoon mee

Gezellig ook!

Alice: Kijk maar lieve Brother ☺ ik hoor et wel... X

Gesprek 3

Richelle: Pimmieeeeeee

Wil je de fotos ook naar mij sturen?:)

Was jij nou niet bij history tentamen of ben ik blind hahaha

Pim: Nee dat klopt

Richelle: How come?

Pim: Ik voel me vandaag een beetje kut.

Richelle: achhh schatje toch

Hoe komt het?

Pim: Casper heeft het n soort van uitgemaakt

Richelle: Nouja zeg, waarom?!?

Pim: Maar we gaan dit weekend nog afspreken om het erover te hebben.

Omdat hij twijfelde of hij er wel klaar voor was.

Hij wilde zegmaar ook nog zelf dingen kunnen doen ofzo.

Hopelijk krijg ik zondag meer duidelijkheid.

Richelle: Ahhhh nee wat stom

Ja inderdaad, hij is het wel aan je verschuldigt in ieder geval om het uit te leggen

Pim: Ja precies.

Maar daarom was ik dus niet bij tentamen, want ik ben er best wel heel erg kapot van.

Richelle: Nee dat snap ik

Maar hij was heel moeilijk dus je bent wss niet de enig met resit

Pim: Oh haha

Nouja schrale troost

Voor ons allemaal

Haha

Richelle: Hahah komt wel goed schatje

Pim: Het is heel slecht dat ik dit denk maar li hoop dat hij zich nog bedenkt

Richelle: nee dat is helemaal niet slecht, logisch dat je dat hoopt

Zou ook gek zijn als je gevoelens nu ineens voorbij waren

Pim: Nee dat is ook zo

Richelle: en misschien heb je dit weekend wel heel goed gesprek en komt het gewoon goed!

Pim: Ik hoop ht zo erg.

Richelle: Komt goed!!

En hij is gewoon kei stom als hij jou laat gaan echt waar

Pim: Ahw dankje

Maarja dan moet hij wel verliefd zijn

Richelle: Maar ik denk niet dat dat het probleem is, of wel?

Want anders zou hij toch al sws geen relatie beginnen?

Pim: Ja van zijn kan misschien wel, maar ik hoop het niet

Richelle: Nee dat zou wel echt laag zijn

Pim: Ja maar het was ineens heel snel dat hij ineens sort twijfels kreeg over verliefdheid

Richelle: Wacht eerst maar dit weekend af, jezelf niet gek maken

Pim: Ja je heb helemaal gelijk. Ookal is het lastig er niet de hele tijd aan te denken.

Richelle: Nee dat snap ik maar je moet toch maar proberen om even ergens anders aan te denken :)

Gesprek 4

Bram: Ey wat heb jij ingevuld bij je overgaanpunt van maatschappijleer

Laat maar

Wanneer doen we die examenfissa?

Thijs: ik had nvt

Maar had wss v moeten doen

Bram: Ik heb er mn punt ingevuld

Thijs: Zal niet zoveel uitmaken

Ik zeg erges tussen die andere fissan in

Bram: Zal is kijken welke datums vrij zijn

Na de herkansingen iig

Miss 15 juni?

Das een zaterdag dus kunnen er wss veel people

Thijs: Ok

Bram: Ok me nie dikzak

Ik maak wel ff event aan

Thijs: Maak me orgnaisator ioor

Bram: Beschrijving goed?

Thijs: Moeten we eik nie mensen uitnodigenzodat we datum hebben geclaimed zeg maar?

Anders negeer je me gewoon

Bram: Moeten we doen, ik zit effe te kijken maar kom al op 40 man uit

Thijs: Waar moet dat gaan passen?

Bram: Geen idee

We moeten effe keertje samen kijken denk ik

Thijs: Jaa is goed

Bram: Ik wil nl opzich wel joey enzo uitnodigen en jij sws heel jou vriendengroep, met jou klas en mij klas erbij is dat wel pittig veel

Thijs: Ja joey enzo wil ik er ook sws bij hebben

En idd onze klassen

Maar ik heb sws ook nog paar die jij nie kent

En jij andersom ook

Bram: Maar bijv kevin en roy?

Thijs: Ja die ook nog haha

Bram: Ja ik heb nog mensen van werk maarals t te veel man is doe ik dat wel keertje apart

Er passen hier opzich best veel man als we het hele huis gebruiken

Kan vuurkorfje buiten

Thijs: Hele huis in de zin van?

Bram: Wel de tap afsluiten want met 40 man gaat dat sws fout

Thijs: Ja da klopt

Bram: Kroeg achtertuin huiskamer oprit

Thijs: Ja als da mag van jullie ma

Is opzich best chill

Bram: Zal ik effe proberen te fixen

Thijs: Maar moet wel rekening houden met hoe we dat dan mee die vuurkorf willen gaan doen

Bram: Ja of gwn niet doen zien wel

Thijs: Gucci

Je kan btw aanmelden voor gala

Bram: Maak effe lijstje van wie jij wil uitnodigen doe ik dat ook

Moet dat op school?

Thijs: Nee via mail

Ah doe ik dat zo effe

Bram: Okay jij doet dan joey?

Thijs: Ja

Bram: Doen we jasje dasje thema?

Thijs: we doen JD toch?

Bram: Jasje dasje, van welk level

T is wss fucking warm dan

Thijs: Dasje?

Zo van wij zijn gigolo

Bram: Wel iets eronder

Thijs: Gaaaaast

Suit up! - examenfissa

Bram: Alright

Thijs: You got me

Gesprek 5

Lisa: Hoe was kijkavond gister?

Ilse: Niet geweest. Lust je broodjes zalm, ham, kaas, ossenworst alles met beetje sla of komkommer voor frissigheid?

Zit er wt bij wat je lust?

Lisa: Ik lus alles van deze lijst!!! :)

Ilse: Jeuj

Lisa: Zit je al in fbgroep(en) voor kamers in nimma?

Ilse: Jaaa

Nou. Morgenaaf en zaterdagmiddag

En dinsdagaaf

Lisa: Wooooow, je bent geak

Ilse: Hoezo??

Ik moet wat

Heel irritant want allemaal kijkavond

Lisa: Ja idd das het leed dat kamer vinden heet

Ilse: Ja. Bedenk iets. Een ander plan de campagne

Lisa: Kun je niet samen met vriendin een appartement doen ofzo?

Ilse: Die heeft al wat waars

Is ze mee bezig

Ik heb het al voorgesteld hoor

Lisa: Chill. NOT

Ilse: De kans zit er nog in

Lisa: Roel is vast blij met je: de waardr van zn autotje kan zich nu optimaal bewijzen XD

Reageer je ook op tijdelijke kamers?

Ilse: Ja

Maar die zijn allemaal ook met kijk tgnwoordig

Lisa: Nice is goed voor je communicatievaardigheden

Ilse: Wil je x mee?

Lisa: Is goed. De dag dat je de meeste gaat bekijken :)

Ik kan alleen dinsdags niet

Ilse: Oje

Nou eeeh morgen of maandag

Denk ik

Lisa: Hoe veel heb je maandag?

Ilse: Tot nu toe 2

Lisa: ooooh wacht ikkan morgen helemaal niet, tante is jarig

Ilse: no problem

Gesprek 6

Hilde: Liefie! Kwam jij nouw naar de housewarming? Ja toch? En neem je rick mee? Blij als ik je weer zie!!

Simone: Hee meissie!! Jaa tuurlijk kom ik zaterdag! Ben benieuwd naar jullie huisje en heb je alweer te lang niet gezien

Weet allene niet of rick mee gaat, hij moet wsl werken maar dat ligt eraan hoe het weer is dus dat laat ik je nog weten

Wonen jullie in de buurt van station? Moet even kijken hoe ik t doe met vervoer

Hilde: Ik of alan kom je wel halen van t station

En terug dan breng ik je wel met de fiets haha want dan zal ik wel gedronken hebben.

Of miss rijden bussen dan

Lust je hugo rose en witte wijn? Dies heel zoet

Simone: Jaa hugo is super lekker!! Heb ik laatst voor het eerst geproeft

Ik heb die avond ook nog n andere verjaardag maar die is pas laat in de stad

Ik ga wel n beetje op optijd weg, dan rijden er nog wel bussen toch rond 11 half 12?

Hilde: Jaa zeker

Ga je erna naar til

Kom je daar ook vanaf?

Simone: Weet ik nog niet zeker, misschien kom ik vanaf amstenrade

Moet nog even kijken wnr ik naar huis ga deze week

Hilde: Is goed we houden wel ff contact

Simone: Schat ik ben bang dat morgen toch niet gaat lukken. Moet zaterdag toch werking smiddags in til, en qua tijd en vooral reizen word het daardoor lastig om helemaal naar venlo te gaan en dan optijd weer terug in til te zijn voor die verjaardag

Dus ik kom heel snel samen met rick n keer kijken als ik wat meer tijd heb

Sorry dat ik zo laat nog moet afzeggen

Hilde: Das jammer maarja als t niet gaat houd t op...

Moet je maar gauw eens langskomen idd

Simone: Ja dat zeker!!

Gesprek 7

Lotte: Heee, hoeist? Bevalt het daar? En al begonnen met je master?

Jessica: Hi! Wat een toeval wilde jou net appen! Jaa zit nu in de les. Bevalt wel echt goed. Leuke campus en denk echt dat ik de juiste keuze heb gemaakt en goede vooropleiding heb gehad. Heeft echt geen goede naam hier krijg ik t idee

Wat ben jij nu allemaal t doen dit jaar? Jaartje werken nog? En hoe is t met paul?
Gauw ff samen iets leuks doen dan kom je naar ons huisje toe als je wil

Lotte: o hahahah. Ah goed zo! Dat is fijn om te horen. Hopen dat het zo blijft.

Ik moet nog 3 vakken voor mn bachelor en heb daarbij nog wat vakken gekozen

En ik heb nu een andere kamer die super veel chiller is, midden in de stad

Paul en ik hebben soort van pauze genomen en dat vind ik wel prima :)

En het lijkt me leuk om langs te komen keer

Jessica: Ah klinkt goed allemaal mup! Dan kom ik ook maar eens kijken naar je nieuwe crib!
Heb je nu leuke huisgenoten? Denk dat het wel goed is dat jullie adempauze hebben en dan
erna kunnen jullie weer kijken hoe verder toch??

Lotte: Rustige types maar dat vind ik wel lekker. Gaat het tussen jullie nog goed?

Jessica: Jaaaa gaat super goed. Lekker ons eigen plekje. Bevalt prima. Beter als eerst thuis

Ik stuur je ff een enquete. Of je die ff wil invullen. Opdracht voor school haha

Duurtr 5 min ongeveer

Lotte: Ja klopt, tuuuuurlijk

Jessica: Laat je me ff weten als je me enquete hebt ingevuld? Dankjewel!

Lotte: Het het ingevuld heur

Jessica: Oh je bent een schat

Oh en weet je toevallig wnr de diplomautreiking is toevallig?

Lotte: Nooo geen flauw idee

Juli ergens toch?

Jessica: Oooh ja? Dacht sept

Duurt iig best lang

Mensen in 3 hebben m allemaal al

Lotte: Ja duurt inderdaad lang

Jessica: Mehh ff doorzetten

Zie er maar positieve van in. Extra vakken is altijd goed en ze zijn leuk!

Lotte: Ja heb e rook wel zin in hoor, komt goed. Maar wel jammer dat we niet op hetzelfde
moment de uitreiking hebben

Jessica:Ja idd das wel jammer.

Bijlage III Priming-tekst artikelen

Broodje aap verhalen

Of je ze nu lekker gelooft of niet, we hebben allemaal wel eens een ‘broodje aap verhaal’ geconsumeerd. Je weet wel, zo’n verhaal dat je hoort en op jouw beurt – zonder erbij na te denken – weer doorvertelt aan anderen, maar waarvan je eigenlijk helemaal niet weet of het waar is.

De hond met de bebloede bek

Een van de oudste verhalen is de volgende. Bij thuiskomst treffen ouders de hond met een bebloede bek bij hun zwaargewonde kind aan. Het was hun duidelijk dat het dier hun zoon had aangevallen. Ze besloten het dier af te laten maken. Na zijn dood ontdekten de ouders dat de oren van de hond waren dicht geniet! Er gaat ook een variant de ronde waarin de ouders een dode rat vinden in de kamer van hun kind. Toen viel het kwartje; de hond was bebloed omdat hij de rat had gepakt. Welke versie van het verhaal jou mogelijk ook bekend is, de kans is groot dat deze is afgeleid van de legende van ‘Guinefort van Bourgondië’ uit de Middeleeuwen.

Hondje in de magnetron

Ook in het volgende broodje aap verhaal is de hoofdrol weggelegd voor een hond. Vanaf de jaren '70 wordt op menig verjaardag gesproken over dat hondje in de magnetron. Het verhaal gaat als volgt; een oudere dame in de Verenigde Staten droogde haar hondje na het wassen in de oven. Op een gegeven moment verving ze de oven door een magnetron. Nu moest het hondje hierin drogen. Dat ging fout, het arme dier explodeerde. Vervolgens klaagde de vrouw de fabrikant van de magnetron aan. Met succes! De fabrikant werd veroordeeld voor het betalen van een hoge boete en moest op de gebruiksaanwijzing van het apparaat aangeven dat je hierin geen honden kunt drogen. Volgens ingewijden is dit broodje aap verhaal ontstaan om de aandacht te vestigen op twee vooroordelen aan het adres van inwoners van de Verenigde Staten. Allereerst denken zij nooit zelf na. Ten tweede slaat dit volk uit alles een geld; te pas en te onpas klagen zij mensen en bedrijven aan.

Ventilator dood

In Zuid-Korea schrikt men nog regelmatig op van een verhaal, waarin mensen de dood vinden door te slapen in een afgesloten ruimte met een werkende ventilator. Er zijn ook versies bekend waarin mensen het overleven, maar de daad moeten bekopen met misselijkheid en gezichtsverlamming. Je kunt je voorstellen dat dit verhaal een ongekend grote angst voor

ventilatoren teweeg heeft gebracht. Precies om deze reden zou het verhaal ook bedacht zijn door de overheid van Zuid-Korea. Tijdens de energiecrisis in de jaren '70 wilde men het energiegebruik door particulieren aan banden leggen. Ook wilden tegenstanders van de toenmalige president Park Chung-hee zijn plannen voor modernisering en een onafhankelijke economie dwarsbomen.

Coca-cola

Rondom het merk Coca-Cola doen zoveel broodje aap verhalen de ronde, dat wel wordt gesproken van 'cokelore'. Zo kun je een spijker oplossen in cola. Het kan nog erger; ooit viel er een werknemer in een tank vol cola en loste geheel op! Later vond men alleen nog zijn gebit terug. Deze eigenschap maakt cola dan ook heel geschikt om je fiets van roest te ontdoen. Heb je een taai stukje vlees te bakken? Leg dit dan even in de cola, daarna is het lekker mals.

Eten op straat

We blijven nog even in de verhalen rondom eten en drinken. Als je ooit een reis door Azië hebt gemaakt, dan weet je dat de werkwijze in de straatstalletjes verre van schoon is. Het volgende broodje aap verhaal maakt duidelijk hoe onveilig dit voedsel zou zijn. Een studente besteedt al haar tijd aan haar studie. Ze gunt zichzelf nog geen half uur om te koken. Elke dag eet ze bij een stalletje op straat. Na enige tijd krijgt ze last van enorme buikpijn. Het duurt niet lang of de studente meldt zich bij een dokter. Hij voelt haar gezwollen buik en stuurt haar door naar het ziekenhuis. Hier wordt ze direct geopereerd. Het bleek dat haar spijsverteringskanaal was opgevreten door wormen. Het meisje is overleden op de operatietafel.

De wraak van de kangoeroe

Tijdens hun reis door Australië begaan twee toeristen uit Europa een onbezonnen daad. Zo besluiten zij om met hun gehuurde pick-up truck eens lekker te scheuren door het ruige binnenland. Niet nadat ze de nodige blikken bier achterover hadden gegooid! In beschonken toestand rijden ze een kangoeroe aan. Hoewel het tweetal in eerste instantie flink geschrokken is, neemt het bier al snel de overhand. Ze pakken het beest van de weg, zetten het tegen een boom en trekken de kangoeroe een jasje aan. Als ze teruglopen om een fotocamera uit de auto te halen, gaat de kangoeroe er – in zijn jas –vandoor. Hij neemt de paspoorten, het geld én de

autosleutels van de toeristen mee. Welgeteld vier dagen later worden de twee mannen – meer dood dan levend – gevonden door de *Australien Rescue Services*.

Ticket naar Hellepoort

Heb je wel eens gehoord van de Hellepoort? Het gaat om de toegangspoort naar een plek, die wordt gezien als het tegenovergestelde van de hemel. Hier zaait dood en verderf! Toen een delegatie Sovjet-Russische wetenschappers in 1970 een ongekend diep gat liet boren op het schiereiland Kola, zou men tijdens het boren de Hellepoort hebben bereikt. Althans, zo liet de Noorse leraar Aage Rendalen in 1990 weten op een christelijk Amerikaans radiostation. Het leek hem wel een leuke grap. Hoewel Rendalen diverse keren heeft verklaard dat het om een verzinsel gaat, doet dit broodje aap verhaal het tijdens een verjaardag nog altijd goed.

HIV-besmetting

Het volgende broodje aap verhaal beschrijft de nachtmerrie van alle ouders. Een meisje gaat op vakantie naar Spanje en beleeft daar een vakantieliefde. Als ze afscheid van elkaar nemen, geeft de jongen haar een cadeautje. Het meisje belooft hem dat ze het bij thuiskomst openmaakt. Eenmaal thuis komt ze tot de afschuwelijke ontdekking dat er een dode rat in het pakje zit. Er zit een briefje bij waarop de jongen het volgende heeft geschreven: “welkom bij de aids club”. Er worden ook varianten verteld, waarin iemand in een disco met een naald wordt geprikt. Om op dit soort feesten door te gaan; eind 2005 kwam de Groninger HIV-zaak in het nieuws. Onder invloed van drank en drugs, werden deelnemers geïnjecteerd met HIV-besmet bloed. Overigens hadden de slachtoffers op dat moment geen idee wat hen overkwam. Weken later meldden ze zich met vage klachten bij hun dokter.

De gebraden baby

De ouders van een baby hadden een oppas ingeschakeld om naar een feestje te gaan. Halverwege de avond belde de moeder even naar huis om te vernemen of alles goed ging met haar kindje. De oppas meldde dat ze de kip in de oven had gezet. Hoewel de moeder dit een vreemde uitspraak vond, besteedde ze er verder geen aandacht aan. Plotseling realiseerde ze zich dat er geen kip in de koelkast lag! Eenmaal thuis troffen de ouders de oppas laveloos aan op de bank. In de oven lag hun vijf maanden oude dochtertje.

De illegale moeder

Opmerkelijk aan het laatste verhaal is dat hierin de hoofdrol is weggelegd voor allochtonen. Een gezin van Turkse origine haalt hun oma op van Schiphol. Nadat ze thuis wat hebben

gedronken, valt oma dood neer. Verschrikkelijk! Het gezin besluit om oma op eigen houtje naar Turkije te vervoeren. Men heeft gewoonweg geen zin in alle administratieve rompslomp en kosten. Zo gezegd, zo gedaan. Oma wordt in een rol vloerbedekking gerold en op het imperiaal van de auto bevestigd. Nadat ze terugkomen van een sanitaire stop bij een wegrestaurant, ontdekt het gezin dat de vloerbedekking is gestolen.

Meest bizarre rechtszaken ooit

Je zou verwachten dat rechters altijd serieuze en nuttige zaken behandelen. Niets is minder waar, want er worden talloze rechtszaken aangespannen die absurd lijken te zijn. Wat voor zaken dat precies zijn? Je leest het in de top 10 bizarre rechtszaken.

Nike als gevaarlijk wapen

Deze absurde rechtszaak werd aangespannen door Giorgio Clardy, de leider van een illegaal prostitutienetwerk. Toen een klant niet wilde betalen voor een van de prostituees van Clardy, sloeg hij hem in elkaar met zijn schoenen. De schade aan het gezicht van de klant was zo groot dat hij plastische chirurgie nodig had om te herstellen. Clardy vond niet dat hij verantwoordelijk was voor de verwondingen van zijn klant. Hij gaf de schuld namelijk aan de schoenen die hij droeg: een paar Nike's. De schoenen waren zo sterk dat ze voor veel meer schade zorgden dan Clardy zelf had kunnen voorzien. Daarom vond de man dat Nike voortaan moest aangeven dat hun schoenen gevaarlijke wapens zijn. Hij verloor de rechtszaak.

De man die zichzelf aanklaagde

Robert Lee Brock zat vast in de gevangenis toen hij een rechtszaak begon tegen zichzelf. Zijn reden daarvoor? Van zijn religie mocht hij niet drinken, maar hij heeft zich daar niet aan gehouden. Dat was volgens Brock de reden dat hij crimineel werd. De man beweerde dat hij op deze manier zijn eigen burgerrechten geschonden had, waardoor hij zichzelf een vergoeding moest betalen van vijf miljoen dollar. Er was alleen één probleem: hij kon deze vijf miljoen dollar helemaal niet betalen. Daar had hij een slim plan voor, want de staat zou hem het bedrag moeten voorschieten, waarna hij het terug zou betalen wanneer hij uit de gevangenis kwam.

Red Bull geeft je geen vleugels

Het is niet toegestaan om te adverteren met leugens. Daarom besloot een man Red Bull aan te klagen toen hij geen vleugels kreeg na het drinken van dit energiedrankje. Gek genoeg stelde

de Amerikaanse rechter hem ook nog in zijn gelijk, waardoor Red Bull een schadevergoeding moest betalen. Deze vergoeding bedroeg tien dollar voor iedere klant die Red Bull kocht in de voorgaande jaren, met een maximumvergoeding van dertien miljoen dollar. De website om dit bedrag te claimen crashte al na een dag, dus het is de vraag of die miljoenen klanten hun schadevergoeding hebben gekregen.

De weerman aanklagen voor een foute weersvoorspelling

De weerman Danny Rup deed zoals elke dag zijn weersvoorspelling op tv. Wat hij alleen niet wist, was dat dit een grote rechtszaak zou veroorzaken. Hij had namelijk voorspeld dat het de volgende dag lekker warm en zonnig weer zou worden. In werkelijkheid werd het koud en regenachtig. Een Amerikaanse vrouw besloot hem aan te klagen doordat ze ziek was geworden van het koude weer. Hierdoor moest ze medicijnen nemen en kon ze vier dagen niet werken. De geëiste schadevergoeding? Duizend dollar. Het televisiebedrijf van de weerman besloot om de zaak buiten de rechtbank om af te kopen, waardoor de vrouw uiteindelijk alsnog een kleine vergoeding heeft gekregen.

Een te enge Halloween

Ieder jaar organiseert Universal Studios een speciaal evenement voor Halloween. Deze zijn altijd een groot succes, maar de Halloween Horror Night van 1998 werd door één bezoeker minder goed ontvangen. Deze vrouw bezocht het pretpark samen met haar dochter, waar ze werden opgeschrikt door een acteur met een neppe kettingzaag. De acteur achtervolgde de twee, waardoor de vrouw en haar kind een trauma opliepen. Ze besloten Universal Studios daarom aan te klagen, aangezien de Halloween Horror Night te eng was. Ook deze zaak werd buiten de rechtbank afgewikkeld, inclusief een schadevergoeding voor de vrouw en haar dochter.

Te hete koffie

Stella Liebeck wilde gewoon een lekker kopje koffie van McDonalds drinken, toen ze de koffie over haar benen heen knoeide. Hierdoor raakte zes procent van haar lichaam verbrand met derdegraadsbrandwonden. De vrouw liet het hier niet bij zitten en besloot de fastfoodketen aan te klagen, omdat hun koffie te heet was om veilig te kunnen consumeren. Tijdens de rechtszaak kwamen er verhalen van meer dan zeventien andere klanten naar boven, die ook allemaal brandwonden hadden overgehouden aan de koffie. Hierdoor verloor McDonalds de zaak en moesten ze een schadevergoeding van bijna drie miljoen dollar

betalen. McDonalds wilde dit bedrag nog verlagen, omdat ze van mening waren dat Liebeck voor 20% verantwoordelijk was voor de brandwonden.

Aangeklaagd voor een kapotte string

Het lingeriemerk Victoria's Secret staat bekend om haar sexy ondergoed. Wat de ontwerpers van het merk alleen nooit hadden durven denken, is dat hun ondergoed het onderwerp van een grote rechtszaak zou worden. Een vrouw verwondde haar oog toen een nietje van een string losliet en in haar oog terecht kwam. Ze claimde dat ze ondraaglijke pijn had doorgemaakt en moest ook behandeld worden met medicatie. De vrouw klaagde het lingeriebedrijf aan en eiste een schadevergoeding van 25.000 dollar. Het geld was niet eens het belangrijkste motief voor de vrouw. Ze wilde namelijk voorkomen dat andere mensen dezelfde pijn zouden meemaken door andere strings die ook niet goed in elkaar waren gezet.